

Јавност и медији у борби против корупције

Двадесет неразрешених случајева корупције

ОЛИВЕРА ЈОВИЋЕВИЋ

„Најделотворније оружје против злоупотребе власти и утицаја држе медији у рукама: објављивање, расветљавање „сивих зона“.

Бодо Хомбах (Bodo Hombach)
Директор WAC

Када су новинари Сандеј тајмса прошлог месеца под плаштом измишљеног лобистичког предузећа, односно руске инвестиционе компаније, у своју мрежу нахватили и снимили тројицу европских посланика, који су за мито били спремни да мењају законе, оставку је експресно поднео Словенац Зоран Талер, посланик Европског парламента из Словеније и бивши министар спољних послова те земље.

„Готовина за амандмане“ највећа је афера која је за 53 године његовог постојања

уздрмала Европски парламент. Од 60 „анкетираних“ парламентарца „пало“ је четрнаест посланика од којих су тројица била спремна да за новац мењају европске законе у интересу тобожњих лобиста: поред Талера, своје услуге био је спреман да понуди и бивши шеф дипломатије и потпредседник владе Румуније Адриан Северино и бивши аустријски министар унутрашњих послова Ернест Штрасер, који је већ дао оставку. Предлагање законских амандмана коштало би „лобистичко предузеће“ стотину хиљада евра годишње плате за сваког од њих, хонорар за саветовање или и једно и друго.

Криминал белих оковратника уз значајну улогу медија био је раскринкан последњих година у врху више европских држава. Бугарски министар здравља Божидар Нанев поднео је оставку прошле године свега неколико сати пошто је оптужен за корупцију у послу набавке вакцина против новог грипа који изазива вирус АН1Н1. Истрага је открила да је министар наручио од швајцарског Роша вакцине у вредности од 3,3 милиона евра и поред повољније понуде Британаца од 2 милиона евра за исту количину вакцина. Нанев, први министар Бугарске који је оптужен за корупцију, пуштен је из притвора уз кауцију, а суд ће измерити тежину његових греха.

Почетком ове године и Албанија је почела да чисти своје двориште. Тужилаштво је „ударило“ у срце саме албанске владе. Потпредседник Владе Албаније Иљир Мета поднео је оставку пошто је осумњичен за

намештање посла око изградње једне хидроцентрале. Читав скандал овековечен је на видео снимку локалне ТВ станице на којем је забележено како вицепремијер Мета наговара бившег министра економије Прифтија да, мимо тендера, на изградњи хидроцентрале згрне провизију од 700.000 евра. Оставка Мете још један је ударац Тирани која управо због високе корупције још од 2009. године чека на статус кандидата за улазак у ЕУ.

Не тако давно оставку је под притиском медија и јавности дао и премијер Израела, Ехуд Олмерт због оптужби за корупцију и злоупотребу службеног положаја. Оптужен је за нелегално финансирање изборних кампања, и то пре него што је постао премијер. Његови греси су такође и дупла наплата службених путовања у иностранство и трошење новца на породичне одморе.

„С поносом изјављујем да сам грађанин земље која води истрагу о премијеру. Нико не може бити изнад закона, нити ван закона“, поручио је Олмерт.

Србија – сигурна кућа у којој станује корупција?

Можете ли да замислите наведене случајеве у Србији? Да ли сте чули изјаву попут Олмертове из уста иједног државног чиновника кога су икада медији, тужилаштво или судови ставили под лупу сумње за крађу народних пара? Дочарајте себи ситуацију у којој камера неке српске ТВ станице бележи снимак за новинарске и судске анале на којем високи државници дилују милионске послове у јавним набавкама. Да ли је икада у судском процесу доказивано да и у српском парламенту сиве тајкунске паре кроје поједине законе? Не, ништа од тога.

Да ли то значи да је корупција у Србији неухватљивија него другде? Или да је симболична – тек као „захвалност“ доктору за помоћ у болести или „част“ полицајцу за опрост неког саобраћајног прекршаја, или као ситан поклон општинском службенику? Да ли то значи да медији не раде свој посао тамо где судови затаје? Или српска политичка елита није спремна да од Србије прavi земљу у којој су чисте руке услов за било коју јавну функцију?

Нека примери корупцијских афера који следе дају одговоре на та питања. Да ли је Србија сигурна кућа у којој деценијама станује корупција и каква је улога државних институција, судова и медија у подупирању њених темеља – о томе ћу говорити кроз примере двадесет неразрешених случајева корупције у Србији протеклих година.

Наравно, списак државних чиновника ухваћених са прстима уроњеним у ћуп буџетских пара много је дужи. Али, могуће је да ће ови примери означити најважније актере у коруптивном ланцу који Србију годинама држи на месту најкорумпираније земље региона, после Албаније и Босне и Херцеговине (резултат истраживања организације Transparency International).

Српски медији отворили су велики број случајева могуће корупције чије је процесуирање углавном почињало много година касније. Завршавало се у дугогодишњим судским процесима најчешће ослобађајућим судским пресудама или минималним казнама. Ево, дакле, те, по избору аутора, делимичне листе афера у којима су медији чешће имали већу улогу од полиције и тужилаштва.

Од локалне самоуправе до парламента и владе

1. САТЕЛИТ. Случај закупа израелског војног сателита за 45 милиона евра, покренут је 2005. године. Медији су месецима детаљно износили детаље афере у којој се тврдило да је Првослав Давинић, министар војни, неовлашћено потписао уговор којим је оштетио државни буџет за десетине милиона евра, а под лупу јавности био је стављен и тадашњи председник Србије и Црне Горе Светозар Маровић. Истрага је трајала годинама, а Више тужилаштво у Београду подигло је оптужницу тек у мају 2010. године. Србија је изгубила спор па је у фебруару ове године на име одштете израелској компанији Влада уплатила скоро 28 милиона евра. Давинић је у својим јавним иступима изразио очекивање да ће своју невиност доказати у „дуготрајном судском поступку“. Маровић ништа није рекао. За Србију ништа ново.

2. ПАНЦИР. Бивши министар војске Првослав Давинић са сарадницима седео је на оптуженичкој клупи и у случају злоупотреба у набавци војне опреме по вишеструко вишим ценама од приватног предузећа Милета Драгића. Бизнисмен Драгић који је у том државном послу зарадио милионске суме притворен је, а затим ослобођен из затвора испред којег су га чекали одушевљени радници његове фабрике са порукама подршке. Првооптужени Давинић још чека исход по свој прилици дугогодишњег судског процеса.

3. ФАРМАКОЛОШКА МАФИЈА. У акцији Краба у јулу прошле године ухапшен је директор Онколошке клинике у Београду Ненад Боројевић, као и неколико представника фармацеутских кућа који се терете за злоупотребе у пословима набавке лекова за ту здравствену установу.

Непосредно пре обелодањивања ове афере ухапшена је и манекенка Катарина Ребрача, оснивач хуманитарног фонда, која се терети да је злоупотребила донације намењене за помоћ женама оболелим од рака дојке. Теретио ју је управо др Ненад Боројевић. Ребрача је својој одбрани дала елементе шпанске сапунице тврдећи да јој је Боројевић „сместио“ хапшење јер није желела да му буде љубавница. Ребрача је на слободи, а оба случаја чекају свој судски епилог.

Ваља подсетити да је на постојање фармакомафије годинама уназад упозоравао др Зоран Станковић, бивши начелник београдске Војномедицинске академије. Био је чак изложен подсмеху када је јавно говорио о претњама које добија од богова из сенке у индустрији лекова и о свом страху да не заврши у каналу. Однедавно је др Станковић министар здравља и на њему је да разгрне коруптивну трулеж у здравству, како је сам најавио.

4. КОФЕР. Чији је кофер са 100.000 евра који је у глуво доба ноћи запленила полиција у једном стану у центру Београда? На то годинама касније одговор нису дали ни суд ни медији. И премда су се у судском процесу смењивали актери афере, тадашњи вице-гувернер НБС Дејан Симић, директор СПС Владимир Заграђанин, као и лидер те партије, а сада министар полиције Ивица Дачић у својству сведока који је пре упада полиције напустио стан, нису потврђени наслови у новинама да је у питању корупција у срцу НБС, а могуће и СПС. Симић и Заграђанин ослобођени су у мају 2010. године оптужнице за примање и давање мита после четири и по године суђења. Оптужница је теретила Симића да је, као вице-гувернер НБС, од представника ТВГ групе Владимира Цизеља захтевао два милиона евра за давање дозволе за рад Кредитно-експортној банци, док је Заграђанин помагао у давању мита. Суд је уважио аргумент да Симић није могао да даје сагласност, већ само гувернер НБС. Довољно за чисте руке.

5. ШВЕДСКЕ ЛОКОМОТИВЕ. Хроничари бележе да је Србија најдаље одмакла у кажњавању злоупотреба на примеру скандалозне набавке возова из Шведске чији је актер некадашњи директор Железница Миланко Шаранчић са сарадницима. Медији су још 2005. године у ударним насловима саопштавали детаље о набавци локомотива и

електричних возила без тендера који су ЈП „Железнице Србије“ по закону биле у обавези да спроведу. Спекулисало се такође зашто је директор Шаранчић овај милионски посао мимо јавне процедуре поверио фирми која се бави увозом женских гаћица. Шаранчић је негирао било какву одговорност и хвалио се како је посао „одличан“, „добитак за железницу, саобраћај и путнике“. Ухапшен је пет година касније, у јуну 2010. године у Београду, под сумњом да је злоупотребио службени положај и оштетио предузеће за више од 1,24 милиона евра! Суђење је почело ове године.

6. ДРУМСКА МАФИЈА. Ко су били шефови тзв. друмске мафије из ЈП „Путеви Србије“ која је годинама нелегално наплаћивала путарину и, према оптужници, оштетила државу за више од 6,5 милиона евра? Од укупно 53 оптужених у Специјалном суду 2009. године осуђено је њих 41 за кривична дела злочиначког удруживања и злоупотребе службеног положаја на затворске казне од једне до шест година затвора, колико је добио и првооптужени Милан Јоветић. Остало је непознато ко је био мозак софистицираног компјутерског криминала у наплати путарина који је, сва је прилика, седео у Београду и присвајао 40 одсто новца, писали су медији. Од тужилаштва и полиције о томе ни реч.

7. АЕРОДРОМ. Чак и да се на београдском Аеродрому јело златним кашичицама не би толико коштало: истрага о афери „Аеродром“, „тешкој“ 800.000 евра, завршена

је јуна 2010. у Вишем суду после скоро шест година. Оптужница је подигнута против бивше министарке саобраћаја Марије Рашете Вукосављевић и још шест лица која се терете за злоупотребу службеног положаја и присвајање 1,5 милиона динара државних пара. Прву оптужницу из 2007. године суд није прихватио и вратио ју је на допуну. У оптужници објављеној октобра 2010. године пише да се Рашета и њени сарадници терете за злоупотребу при реконструкцији Терминала 2 и опремању VIP салона Аеродрома Београд. Остали су упамћени новински наслови „Фотеља од 17.000 динара плаћена 723.000“, а четворосед чија је веллепродајна цена у „Еуросалону“ износила 33.000 динара у послу на Аеродрому достигао је фантастичних 982.000 динара! Ако је према досадашњем току овог процеса, суд ће тек у наредним годинама измерити ко је колико народних пара згрнуо у свој џеп. У игри је, наравно и друга опција – ослобађајућа пресуда.

8. ПРАВОСУЂЕ И КРУШЕВАЧКА ГРУПА. Када је 2005. године ухапшен судија Врховног суда Србије Љубомир Вучковић због сумње да је примио мито као извештач по жалби крушевачке криминалне групе истим поводом ухапшен је и заменик специјалног тужиоца за организовани криминал Милан Радовановић.

Вучковић је осуђен 2006. године у Специјалном суду на 8 година затвора због примања мита и злоупотребе службеног положаја, а Радовановић је преминуо, а да судски поступак није завршен.

Иако су анкете означиле правосуђе као једну од најкорумпиранијих професија код нас, а медији са бројним примерима тврдили да се коруптивна жила из срца правосуђа спушта до најнижих судских инстанци, случајеви корупције у судству ретко добијају свој осуђујући епилог.

9. СТЕЧАЈНА МАФИЈА. Горан Кљајевић, бивши председник Трговинског суда означен је као шеф организоване криминалне групе у спровођењу стечајних поступака, која је незаконито прибавила 50 милиона евра. Судским поступком обухваћени су и Јелица Живковић, бивши директор „Поштанске штедионице“ и Секула Пјевчевић, некадашњи директор КЕБ банке, уз још 26 оптужених у том процесу који траје од 2006. године и настављен је ових дана. Оптуженима се на терет ставља да су отуђили више предузећа у стечају: „Беко“, ГП „Рад“, „Индекс интерекспорт“, „Комел“, „Инвест завод“, „Београдски есконтни центар“, као и за приватизацију „С market“-а, фирме чији је први човек био одбегли Слободан Радуловић. Кљајевић је, поред осталог, оптужен да је злоупотребио своју функцију да би Радуловић успео да купи „С market“. Епилог главног претреса против стечајне мафије који је отворен пре више од четири године толико је далеко, да ће ово суђење, по свој прилици, дужином трајања надмашити све поступке које је Специјални суд повео од свог оснивања до сада, процењују медији.

Приватизације

10. АФЕРА КОЛЕСАР И ЈАЊУШЕВИЋ. У случају Владињих службеника Зорана Јањушевића и Немање Колесара, високих државних чиновника из времена премијера Зорана Ђинђића, које је странка Г17 плус оптужила да су учествовали у прању новца, уследила је само политичка одговорност и подношење оставки.

Истрага због сумњиве приватизације Фабрике цемента „Нови Поповац“ код Параћина, у коју су били умешани високи функционери прве демократске владе у Србији 2002. године, покренута је 2004. године а завршена тек шест година касније, по-

четком 2010. године. У време расписивања тендера за продају цементаре Колесар је био шеф кабинета премијера Ђинђића и председник УО, а Крижан директор, док је Јаквљевић био директор фирме „MCS group“, а Јањушевић саветник за безбедност премијера. Вест да је тужилаштво одустало од кривичног гоњења Зорана Јањушевића, Немање Колесара и осталих који су били обухваћени поступком за малверзације приликом приватизације цементаре „Нови Поповац“ прошла је скоро незапажено. Тачку на случај ставио је прошлог месеца и суд који је ослободио Колесара од оптужби за утају пореза.

11. САРГИД. Слично је са продајом Сартида 2003. године у вези с чим су својевремено саслушавана двојица бивших представника власти – поново Немања Колесар и бивши министар за приватизацију Александар Влаховић. Питањем да ли је смедеревска железара продата испод цене и да ли је било бољих купаца од америчке компаније U.S. Steel, што подразумева и корупцију, годинама су се бавили опозиција, медији и Савет за борбу против корупције. Без резултата.

12. С MARKET. Бивши директор предузећа „С market“ Слободан Радуловић који је у оптужници означен као један од вођа стечајне мафије, већ годинама је на потерници, а у српској јавности је скоро заборављен. Спекулише се да Радуловић „крцка“ наше паре негде у Шпанији. Медији су објавили да су према документацији достављеној Тужилаштву у преузимању 70 одсто капитала „С market“-а учествовали бизнисмени Мирослав Мишковић, Милан Беко и Слободан Радуловић. Наводећи низ детаља ове трансакције Савет за борбу против корупције инсистира на утврђивању законитости поступка, што је данас, када је за велике паре Мишковић продао тај трговински ланац, мало коме важно.

13. КЊАЗ МИЛОШ. Иако су медији за продају „Књаза Милоша“ наводили бројне наводне доказе о могућој корупцији и незаконитој улози надлежних институција и утицајних људи из државног врха никада није утврђена права истина о приватизацији највеће српске фабрике минералне воде.

14. ЛУКА БЕОГРАД. Савет за борбу против корупције поднео је својевремено кривичне пријаве Тужилаштву за организовани криминал против бизнисмена Милана Бека, бившег министра привреде Предрага Бубала и још 15 лица умешаних у, како се наводи, незакониту приватизацију Луке Београд. Савет доводи у сумњу законитост трансакције у којој су плац од 120 хектара са потенцијалних 100 хектара у ексклузивној зони Луке Београд, Мишковић и Беко добили за непуних 50 милиона евра. Поређења ради, у судству, држава је Израелцима плац од 2,5 хектара за градњу марине Дорћол наплатила 30 милиона евра. Предмет је у фази истраге.

15. ЛОКАЛНА САМОУПРАВА – ЗРЕЊАНИН. Горан Кнежевић, градоначелник Зрењанина, бивши председник Покрајинског одбора Демократске странке и посланик у Скупштини Србије означен је као шеф „грађевинске мафије“ која је оштетила Зрењанин за око 3,5 милиона евра у пословима са грађевинским земљиштем. Полиција за ово дело терети његову једанесточлану групу, која је незаконито поступала у вези са закупом земљишта и тендерима за пружење физичко-техничког обезбеђења. Суђење је у току. Кнежевић је тренутно функционер Српске напредне странке.

16. ПАРЛАМЕНТ, КАРИЋ. Да ли је било корупције у парламенту медији су на сва звона спекулисали 2005. године када је Богољуб Карић, тврдило се, куповином посланика, без избора увео свој Покрет Снага Србије у парламент. Посланик ДСС Мика Влаовић тврдио је тада да му је Карић долазио у кућу и нудио мито чија вредност прелази вредност читаве његове имовине.

Од тада се интензивно у медијима спекулише колико кошта глас у скупштини.

Парламентарну борбу Богољуба Карића заменила је борба за „Mobtel“. Карић је данас на потерници и терети се за злоупотребе у „Mobtel“-у за које је била осумњичена и једна од судија Трговинског суда.

17. БОДРУМ. Недавно је лидер ЛСВ Ненад Чанак подсетио да је „једини човек који је лустриран до сада – Ален Селимовић, и то само зато што је Млађан Динкић на суду рекао да „мисли“ да је Селимовић гласао у пар-

ламенту туђом картицом.“ Забрана бившем посланику ДС Алену Селимовићу да се бави политиком, једини је судски резултат афере о гласању за избор гувернера НБС, које је, како су тврдили сведоци и медији, „организовала“ Демократска странка. Глумица и посланик ДС Неда Арнерић, чија је „дуга рука“ са леговања из турског града Бодрума, гласала у Скупштини, никада није јавно проговорила о томе шта је истина о овом скандалозном гласању и да ли је у њему евентуално било и елемената корупције.

18. ТРГОВИНА СТРУЈОМ. Да ли постоји струјна мафија као што годинама спекулише медији и стручњаци за енергетику још увек није доказано и поред тога што афера са наводном злоупотребом у трговини струјом између „Електропривреде Србије“ и британских предузећа „Energy Financing Team“ Вука Хамовића, и „Interface“ Војина Лазаревића траје годинама. Београдска полиција поднела је недавно кривичну пријаву против четворо бивших руководиоца ЕПС-а, три године откако је ова афера избила у јавност. Бивши челници ЕПС-а су осумњичени да су ЕФТ-у и „Интерфејсу“ омогућили корист у износу од више од 12 милиона долара, као и да су у пословима са Хамовићем и Лазаревићем оштетили државни буџет за 143.516.395 динара.

19. АФЕРА ИНДЕКС. Пред Вишим судом у Смедереву у току је суђење против 44 особе, међу којима су 23 професора крагујевачког и београдског Правног факултета због примања мита у стицању диплома и полагању испита. Оптужени су, између осталих, декан Правног факултета у Крагујевцу Света Пурић, као и професори београдског Правног факултета Оливер Антић и Слободан Панов. Они су 2007. године осумњичени да су студентима Правног факултета у Крагујевцу позитивне оцене у индексе уписивали за суму од 500 до 750 евра, док су дипломе Правног факултета у Крагујевцу продавали по цени од 12.000 до 16.000 евра. Случај „Индекс“ био је интересантан и Европској комисији јер су међу оптуженима они који би требало да буду пример моралног и антикоруптивног деловања који школују будуће судије, тужиоце, полицајце и адвокате.

20. КОЛУБАРА. Почетком ове године након емитовања ТВ серијала „Инсајдер“ експлодирала је афера око могућих злоупотреба у руднику Колубара. Полиција је по налогу тужилаштва позвала на информативни разговор десетине особа осумњичених да су умешани у послове са закупом додатне механизације у руднику. О томе да ли је у том бизнису било корупције коначну реч даће суд. Од медија је довољан учинак то што су могући дугогодишњи уходани систем милионских злоупотреба, учинили темом број један у Србији.

Опасно безнађе малог човека

Шта нам говори овај делимични инвентар корупције у српском друштву? Није мудрост закључити из ових примера да се скоро сваки посао у Србији може завршити уз давање мита. На општинском шалтеру, у школи и на факултету, болници, у јавним предузећима, судовима, владиним кабинетима,

у скупштинским диловима па и у медијима, деценијама се учвршћује жилав коруптивни систем који за последицу има три ствари:

Прво, милионе украдених буџетских пара које се одливају из џепова грађана право у касе и сефове криминалаца белих крагни са малим шансама да икада буду кажњени. Ниједан од највиших државних функционера није завршио у затвору, као што се то десило у земљама с почетка овог текста.

Друго, „неуспех правосуђа у борби против корупције мора се схватити као мисија независног новинарства“, како у једној немачкој публикацији наводи др Томас Лајф, председник „Истраживачке мреже“. Медији су у нашој земљи покрили добар део посла који би требало да се завршава у троуглу тужилаштво – полиција – суд. Наравно да и српски медији имају своје професионалне и друге грехе о којим не бих овом приликом.

Треће, али не и мање важно: некажњена корупција мења менталитет нације у мери да често можете чути за поштеног човека подсмешљив коментар – „неспособан, није се снаш’о“. У друштву у коме је сасвим нормално да се лоповлук проглашава талентом за бизнис, а власници црних пара зарађених у сивим пословима – контроверзним бизнисменима, нема много наде за поштеног човека.

То безнађе малог човека најопаснија је од свих последица. Ако немаш вере ни у суд, ни у полицију, у част и поштење понајмање, придружи им се – то је порука коју је разумео грађанин Србије. Јер „систем га је натерао“. Није лепо. Али се исплати. ●